

Тому в такому випадку захисники підозрюваних повинні контролювати такі нівелювання процесуальних норм судовими експертами та судом, та одразу реагувати шляхом подання клопотань, що дасть змогу визнати такі висновки недопустими доказами та в разі збільшити шанси на перемогу у складній боротьбі доказування.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
2. Закон України «Про судову експертизу» від 25.02.1994 № 4038-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: «Про судову експертизу» <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>
3. Інструкція про проведення судово-медичної експертизи. Наказ МОЗ від 17.01.1995 № 6 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0254-95>

Корнєєва О.В.

студент,

Науковий керівник: Вапнярчук В.В.

кандидат юридичних наук, доцент,

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ СТАНДАРТУ ДОКАЗУВАННЯ «ПОЗА РОЗУМНИМ СУМНІВОМ» У НАЦІОНАЛЬНІЙ КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНІЙ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИЦІ КРІЗЬ ПРИЗМУ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ

Інтеграційний розвиток України передбачає, зокрема, впровадження міжнародних стандартів судочинства в національну правову систему. Один з таких кроків був зроблений законодавцем шляхом закріплення в КПК України положення про необхідність винесення судового рішення лише за наявності доведеності вини особи поза розумним сумнівом (ч. 2 ст. 17 КПК) [2]. При цьому зміст та значення даної конструкції досі жодним чином не розтлумачено ні в КПК, ні в інших нормативно-правових актах, навіть беручи до уваги те, що ця конструкція є однією з ключових при винесенні судового рішення.

Термін «поза розумним сумнівом» є складовою більш широкого за об'ємом поняття – «стандарт доказування». Даний феномен знайшов своє відображення у правових системах Англії, США, Канади, Японії та в діяльності ряду міжнародних судових установ, у тому числі й Європейського суду з прав людини (далі – Суд).

В англійській та американській кримінальних процесуальних системах під стандартом доказування розуміється той рівень доведеності тверджень щодо обставин справи, які висуваються однією чи іншою стороною, якого вони повинні досягнути.

У США стандарт «поза розумним сумнівом» застосовується як щодо доведеності вини особи, так і при оцінці доказів. Американська юридична

електронна бібліотека «Lectric» подає таке визначення «доказ поза розумним сумнівом»: це доказ «такого переконливого характеру, що ви були б готові покладатися на нього і діяти без вагань у найважливіших власних справах. Втім це не означає абсолютну впевненість».

У Англії та Уельсі існує два основних підходи до визначення (роз'яснення) кримінального стандарту доказування:

- 1) як «високий ступінь ймовірності»;
- 2) як «відчуття впевненості/переконаності».

Судовою практикою Австралії було встановлено, що стандарт доказування «поза розумним сумнівом» є очевидним для більшості населення, так як усі розуміють значення слів «розумний» та «сумнів», а тому присяжні самі встановлюють, що є розумним, а що – ні, в конкретних умовах судового розгляду [4, с. 119].

Для належного розуміння сутності поняття «поза розумним сумнівом» в Україні насамперед слід керуватися практикою Суду, в якій відображено європейський стандарт розуміння аналізованого процесуального положення. Правова позиція Суду із цього приводу відображена, зокрема, в п. 43 його рішення від 14 лютого 2008 року у справі «Кобець проти України» [3, п. 43]. Розглядаючи скаргу за ст. 3 Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод на неналежне поводження співробітника міліції та на відсутність адекватного та ефективного розслідування його скарг, Суд зазначив, що відповідно до його прецедентної практики при оцінці доказів він керується критерієм доведення «поза розумним сумнівом». Таке доведення має впливати із сукупності ознак чи неспростовних презумпцій, достатньо вагомих, чітких і узгоджених між собою.

У цій правовій позиції можна виокремити такі ознаки:

- а) обов'язкова наявність сукупності ознак чи неспростовних презумпцій;
- б) ознаки чи презумпції повинні бути достатньо вагомими;
- в) чіткими;
- г) взаємоузгодженими.

Тому за відсутності таких ознак не можна констатувати, що вину доведено «поза розумним сумнівом» [1, с. 18].

Вимога застосування стандарту доказування «поза розумним сумнівом» відсутня в будь-яких нормативних актах, що регулюють діяльність Суду. Використання даного стандарту є творінням прецедентного права Суду, який застосував його спочатку у справі «Greek Case», та пізніше затвердив дане правило у справі *Ireland v. United Kingdom* [5].

За цю позицію Суд неодноразово піддавався критиці, а саме, що прийняття такого «високого», та по суті кримінально-правового стандарту доказування не відповідає цивільному, міждержавному контексту в якому працює Суд. Дану критику Суд сприйняв в ряді своїх рішень, вказавши на те, що термін «поза розумним сумнівом» не має нічого спільного зі кримінально-правовими стандартами, що використовуються в національному законодавстві. Також, Суд допускає перекладання тягара доказування, що в цілому відповідає вимогам Конвенції, а саме коли держава не надала, або не приклала зусиль на пошук інформації, до якої вона мала виключний доступ.

Таким чином, застосування Судом стандарту доказування «поза розумним сумнівом» залишає йому простір для вільного (суб'єктивного) тлумачення. Судом не визначені критерії доведеності, проте практика Суду ілюструє на прикладі конкретних справ, які докази є достатніми, а які є недостатніми. Тому за відсутності відповідної практики застосування українськими судами стандарту доказування «поза розумним сумнівом», слід звернути увагу на те, що Суд під розумним сумнівом розуміє сумнів, що можна підтвердити наданими судом доказами, та які повинні ґрунтуватися на обставинах, що можуть витікати з співіснування достатньо сильних, чітких і взаємно підтверджуючих висновків або аналогічних неспростовних презумпцій факту.

Думається, що стандарт доказування «поза розумним сумнівом» не суперечить концепції внутрішнього переконання, а, навпаки, доповнює її, дещо формалізуючи суб'єктивну складову внутрішнього переконання та роблячи процес прийняття рішення більш передбачуваним.

Зрозуміло, що введення стандарту доказування «поза розумним сумнівом» в рамках вітчизняного кримінального провадження повинно забезпечуватися належним рівнем обґрунтованості та, що важливіше, вмотивованості судових рішень. Тобто, відповідно до ст. 370 КПК України, таке рішення, яке, окрім посилань на дослідженні у ході судового розгляду докази, буде містити й належні і достатні мотиви та підстави його ухвалення.

Вважається, що впровадження концепції стандарту доказування у вітчизняну правову систему вимагатиме перегляду положення про внутрішнє переконання як єдиного критерію прийняття рішення для усіх юрисдикційних процесів. Така зміна може відбутися у зв'язку з відмінностями між характером правових наслідків, що настають за результатами розгляду кримінальних, цивільних, господарських та адміністративних справ. Наслідком таких змін може стати впровадження різних стандартів доказування у відповідних юрисдикційних процесах, які, відповідно, будуть передбачати різні рівні достатності доказів для прийняття відповідних рішень.

Список використаних джерел:

1. Баранли Р. Ш. Доведеність вини поза розумним сумнівом у кримінальному процесі України: особливості розуміння та правозастосування / Р. Ш. Баранли, М. В. Сіроткіна // Адвокат. – 2013. – № 10(157). – С. 20.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651. Верховна рада України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
3. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Кобець проти України» від 14 лютого 2008 р. (Заява № 16437/04). Верховна рада України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/en/974_320.
4. Степаненко А.С. Стандарт доказування «поза розумним сумнівом» в кримінальному провадженні : дис.на здобуття наук.ступеня канд..юрид.наук: спец. 12.00.09 «Кримінальний процес» / А.С. Степаненко. – Одеса, 2017.
5. Ireland v. United Kingdom, Judgement of 18 January 1978, Application No. European Court of Human Rights. [Online]. Available: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57506>.